

Shelitha van Hunen, Wageningen Universiteit
 Mark van Kruining, Grontmij
 Imke Leenen, Grontmij
 Mario Maessen, Grontmij

Beleving van water in de stad: een literatuurstudie

Mensen wonen en werken bij water in de stad en willen daardoor ook steeds meer betrokken raken bij het waterbeheer in de stad. Uit onderzoek blijkt dat een leefomgeving die plezierig overkomt op mensen, leidt tot sterke tevredenheid en geluk¹⁾. Die positieve beleving van burgers draagt bij tot meer acceptatie, medewerking en begrip bij ingrepen in en aanpassingen van het watersysteem. Het is daarom belangrijk om na te gaan hoe water door de burger wordt beleefd en dit mee te nemen in het ontwerp van watersystemen. Land en water zijn allebei bepalend voor de kwaliteit van het landschap en moeten op elkaar worden afgestemd. Het water moet passen in het beeld dat mensen van de omgeving hebben.

Beleving wordt beïnvloed door de indrukken die de zintuigen (zicht, gehoor, reuk, tastzin) van het water opdoen. Beleving is zeer persoonlijk; mensen kijken heel verschillend tegen hetzelfde beekje aan²⁾. Toch zijn algemene lijnen af te leiden uit wat mensen aantrekkelijk vinden en waarderen aan water. In deze literatuurstudie (getoetst met praktijkervaringen) ligt de nadruk op vier aspecten van positieve beleving: waterrecreatie, gezondheid, het (ecologisch) uiterlijk van water en de economische waarde van wonen aan water. Negatieve beleving is hier niet meegenomen.

Waterrecreatie

Waterrecreatie in de stad zal in de toekomst steeds belangrijker worden. We kunnen dan bijvoorbeeld beter afkoelen wanneer de hittestress toeslaat³⁾. Veel mensen willen graag dat in de buurt gezwommen en gespeeld kan worden. Recreatie stelt wel speciale eisen aan de waterkwaliteit. Voor ouderen en mensen met obesitas is recreëren in het water ideaal, aangezien ze in water makkelijker kunnen bewegen dan daarbuiten⁴⁾. Voor kinderen is spelen met water belangrijk, omdat dit hun psychomotorische ontwikkeling stimuleert en het tot samenspel leidt. De creativiteit en het speelplezier nemen toe als kinderen zelf de omgeving van het water mogen veranderen⁴⁾. Wanneer we groen vaker met blauw combineren, bevordert dit de recreatiemogelijkheden⁵⁾. Water moet echter wel op een aantal plekken toegankelijk zijn, door vlonders aan te leggen voorbij begroeiing (zoals rietkragen) of door intensief

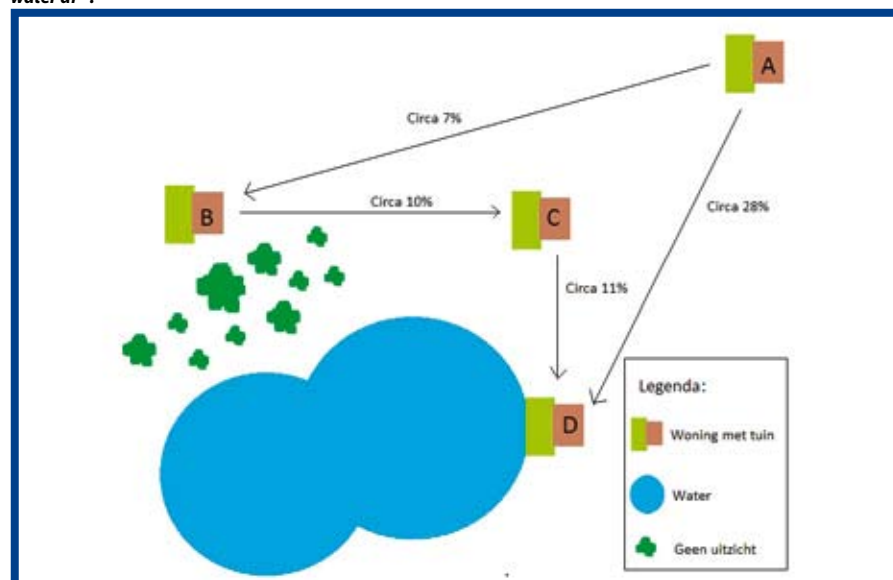
onderhoud⁶⁾. Sanitaire voorzieningen en informatie over de waterkwaliteit worden zeer op prijs gesteld⁷⁾. Dit geldt ook voor beschreven routes langs het water⁸⁾. Steden worden vanaf het water anders ervaren dan vanaf het land; een watergang door de stad met bijvoorbeeld stapstenen, vlonders, watertaxi's en bruggetjes vormt een vernieuwende route waarbij het water en de stad op een originele manier worden beleefd.

Gezondheid

Water in de stad heeft ook positieve effecten

op de gezondheid. Uitzicht op water in de werk- en leefomgeving heeft een kalmerend en concentratieverhogend effect⁹⁾. Het water werkt stressreducerend^{10),11)} en dat heeft een positieve uitwerking op het psychisch welzijn. Ook zorgt uitzicht op water voor sneller herstel na ziekte^{12),13)}. In werkpauzes en de vrije tijd ontmoeten mensen elkaar bij het water. Door deze sociale cohesie blijven mensen langer gezond¹⁴⁾. Veel ouderen krijgen klachten doordat zij vaak stil zitten. Dit kan verminderen als zij actief blijven door rondleidingen te geven, bijvoorbeeld in

Afb. 1: Percentages in prijsstijging afhankelijk van de locatie. Woning A staat meer dan een kilometer van het water af⁵⁾.

watertuinen rondom het verzorgingstehuis. Ook kunnen we de akoestiek van water gebruiken in ontwerpen. Mensen waarderen het geluid van klaterend water; het is een bijzonder schouwspel en werkt rustgevend. Fontein of watervallen die een scheiding vormen tussen een rij huizen en een drukke verkeersweg, kunnen het geluid maskeren.

(Ecologisch) uiterlijk

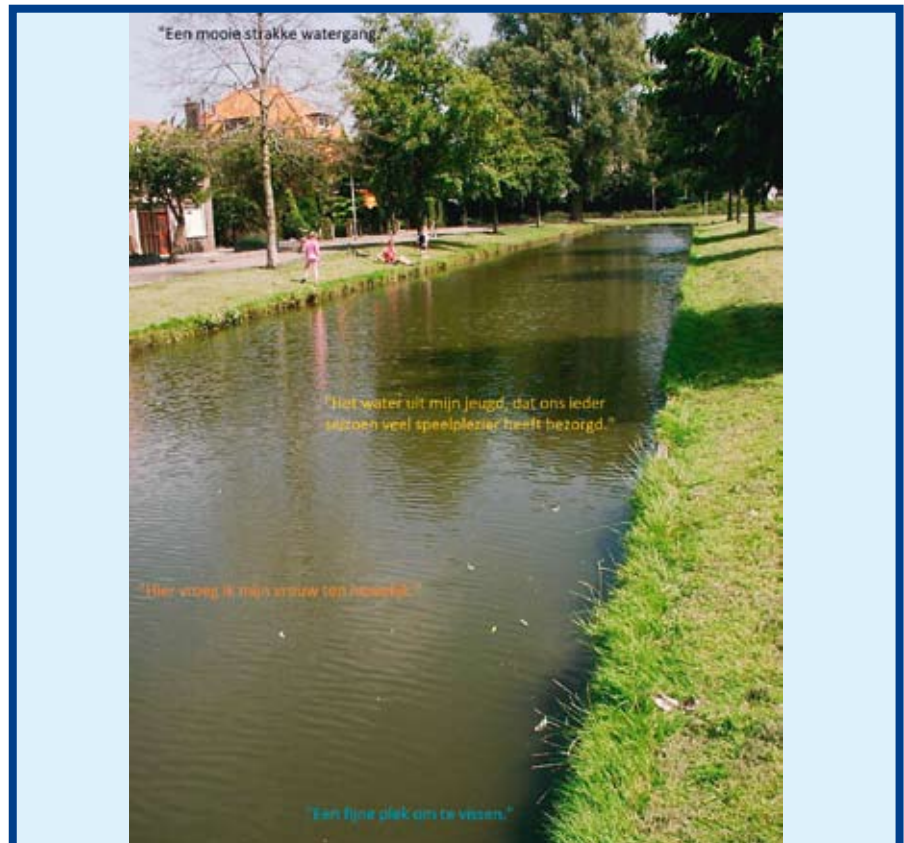
Het (ecologisch) uiterlijk van water is ook belangrijk bij de beleving ervan. Het beïnvloedt de beleving door ruimtelijke, temporele, ecologische en functionele kenmerken¹⁵⁾. Mensen waarderen snelstromende beken het meest van alle watertypen door hun dynamische karakter en de natuurlijke uitstraling¹⁰⁾. Bij een niet-geometrische vorm van water komt de beleving van alle watertypen het meest tot haar recht. Het oogt mysterieuzer, omdat de grootte moeilijker is in te schatten en het water vanuit iedere hoek anders lijkt. Water moet vrij zijn van afval, het liefst helder zijn en niet stinken¹⁶⁾. Een natuurvriendelijke oever met schuin aflopend talud zorgt voor de beste beleving. Dit brengt personen tot aan het water, terwijl harde oeverbeschoeiing een barrière vormt tussen de persoon en het water. Mensen kijken op deze manier ook makkelijker over en op het water en het maakt de omgeving dynamischer. Bij een veranderend waterpeil wordt de oever breder of smaller, terwijl harde beschoeiing in principe altijd hetzelfde blijft. Ook voor ouders met kleine kinderen geeft het een veiliger gevoel, aangezien zij langzaam het water in kunnen, terwijl ze bij harde beschoeiing direct in de sloot belanden. Ook kunnen kinderen weer makkelijker op de kant komen. Verder geldt dat bij water iets in beweging moet zijn om te boeien: een persoon of dier in het water, iets op het water zoals een tanker of het water zelf.

Economische waarde

Als we kijken naar de economische waarde van woningen aan het water, zien we dat deze hoger uitvalt dan wanneer diezelfde huizen niet aan het water staan^{6),17),18)}. Dit is afhankelijk van een aantal praktische factoren. Zo is de woning meer waard als het aangrenzende water in verbinding staat met een groter waternetwerk of open vaarwater. Wonen aan water wordt aantrekkelijker als mensen iets met het water kunnen. Wanneer de tuin beschikt over een aanlegsteiger, trekt dit bewoners aan. Door steden en dorpen vanaf het water aantrekkelijker te maken, zullen mensen met hun boot het centrum invaren. Op die manier hoeven ze niet in de file te staan en kunnen ze het water optimaal beleven.

Samenhang

Voor een optimale analyse is in de literatuurstudie geprobeerd de relatie tussen het aspect en de beleving los te zien van de gehele context waarin beleving ontstaat en plaatsvindt. De beleving komt over het algemeen niet door slechts één aspect tot stand, maar meer aspecten beïnvloeden de beleving op hetzelfde moment; er bestaat een onderlinge samenhang. Bijvoorbeeld: een vijver die er zo natuurlijk mogelijk uit ziet

Ieder beleeft hetzelfde water op een andere manier.

(ecologisch uiterlijk) biedt de grootste kans op stressreductie (gezondheidsaspect). In de praktijk komt die gezamenlijke invloed veel duidelijker naar voren dan in de literatuur. De factoren en aspecten worden niet los van elkaar gezien, maar vormen een geïntegreerd geheel. Bevindingen uit de literatuur worden herkend, maar in de praktijk staan zij in een veel bredere context waarop diverse andere factoren van invloed zijn.

LITERATUUR

- 1) De Vries S. (2009). Beleving en recreatief gebruik van natuur en landschap: naar een robuuste en breed gedragen set van indicatoren voor de maatschappelijke waardering van natuur en landschap. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu. Rapport 100.
- 2) Jacobs M. en A. Buijs (2008). Het hoofd boven water: omgaan met beleving in het waterbeheer.
- 3) Ministerie van VROM (2010). Klimaatverandering. Hitte in de stad.
- 4) Natuurspeeltuin de Speeldernis, GGD Rotterdam-Rijnmond, Wageningen Universiteit en Research Centrum (2009). Speelnatuur in de stad, hoe maak je dat? Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.
- 5) Luttik J. (2000). The value of trees, water and open space as reflected by house prices in the Netherlands. Landscape and Urban Planning nr. 48, pag. 161-167.
- 6) Brouwer R. (2003). De baten van schoner zwenwater in Nederland. RIZA. Rapport 2003-008.
- 7) Vreke J., N. van der Wulp, J. Donders, C. Goossen, S. de Vries, T. de Boer en R. Henkers (2008). Recreatief gebruik van water: achtergronddocument bij Natuurbalans 2008. Alterra. WOT-rapport 123.
- 8) Goossen C. en T. de Boer (2007). Recreatiemotieven en belevingsferen in een recreatief landschap. Alterra. Rapport 1692.
- 9) Van den Berg A., M. Bloemmen, T. de Boer en J. Roos-Klein Lankhorst (2002). De beleving van watertypen: literatuuroverzicht en validatie van de indicator 'water' uit het BelevingsGIS. Alterra.
- 10) De Vries S., J. Maas en H. Kramer (2009). Effecten van nabijge natuur op gezondheid en welzijn; mogelijke mechanismen achter de relatie tussen groen in de woonomgeving en gezondheid. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu. Rapport 91.
- 11) Van den Berg A. en M. van den Berg (2001). Van buiten word je beter: een essay over de relatie tussen natuur en gezondheid. Alterra.
- 12) Ulrich R. (1986). Human responses to vegetation and landscapes. Landscape and Urban Planning nr. 13.
- 13) Kaplan R (2001). The nature of the view from home: psychological benefits. Environment and behavior nr. 4, pag. 507-542. In: Van den Berg A. en M. van den Berg (2001). Van buiten word je beter: een essay over de relatie tussen natuur en gezondheid. Alterra.
- 14) Groenewegen P., A. van den Berg, S. de Vries en R. Verheij (2006). Vitamin G: effects of green space on health, well-being, and social safety.
- 15) Wäckerlin J. (1984). Verkenning naar visueel-ruimtelijke kenmerken van water in het Nederlandse landschap. Studiecommissie Waterbeheer Natuur, Bos en Landschap. In: De Vries S., T. de Boer, C. Goossen en N. van der Wulp (2008). De beleving van grote wateren. De invloed van een aantal 'man-made' elementen onderzocht. WOT-rapport 64.
- 16) Custers M., J. Luttik en A. Gerritsen (2008). Voorverkenning burgerbeelden waterkwaliteit.
- 17) Brouwer R., S. Hess en V. Linderhof (2007). De baten van wonen aan water: een internetkeuze-experiment. Vrije Universiteit Amsterdam. Rapport E07-15.
- 18) Bervaes J. en J. Vreke (2004). De invloed van groen en water op de transactiepreizen van woningen. Alterra. Rapport 959.